

ФОРСАЙТ-ДОСЛІДЖЕННЯ: ПУТІВНИК
(III квартал 2024 року)*

Форсайт – це інструмент системного осмислення майбутнього, який дозволяє виявляти тенденції та тренди, прогнозувати їх вплив на суспільні відносини. Цей Путівник спрямований на підвищення прогностичних спроможностей органів державної влади України.

Путівник містить інформацію щодо актуальних питань, на яких зосереджена увага закордонних й українських дослідницьких форсайт-установ та організацій, і висвітлює результати аналізу ключових тенденцій, викликів і політичних рішень, з якими, ймовірно, зіткнуться Україна та світ у майбутньому.

У цьому випуску Путівника наведено огляди досліджень, що опубліковані в Європейській системі аналізу стратегій та політики у III кварталі 2024 року, які стосуються геополітичної ситуації у світі, глобальної співпраці, розвитку ЄС тощо.

Для ознайомлення з Путівником перейдіть за посиланням:

<https://padlet.com/rservvru/2024-egbia3hszbl1lwmt>

ЗМІСТ

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)	4
Реформи податкової політики 2024: ОЕСР та вибрані держави-партнери.....	4
II. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЄС)	5
Майбутнє європейської конкурентоздатності (звіт Маріо Драгі)	5
Десять ідей для нової команди. Як ЄС може орієнтуватися в силовому політичному світі	6
Закриття «синіх циклів»: відповідальні та стійкі інновації у сфері води та океану	7
Картографування загроз миру та демократії в усьому світі: Нормандський індекс	7
Розвиток повноважень Європейського Парламенту	8
Кризовий радар – посилення стійкості суспільства, політики та економіки через прогнозування криз	9
III. ГРУПА СВІТОВОГО БАНКУ	10
Бідність, процвітання та планета: шляхи виходу з полікризи	10

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ (ОЕСР)

Реформи податкової політики 2024: ОЕСР та вибрані держави-партнери¹

Видавець: ОЕСР.

Сфери: податкова політика, адміністрування податків, урядування.

Ключові слова: податки, ПДВ, податкові пільги, податкове навантаження, податкові реформи, екологічне оподаткування, міжнародне оподаткування.

Це дев'яте видання щорічного звіту про податкові реформи в державах ОЕСР та окремих державах-партнерах ОЕСР. Видання містить порівняльну характеристику податкових реформ, запроваджених у 2023 році в 90 державах.

У звіті констатується поява низки різних податкових стратегій. З одного боку, уряди продовжують захищати та розширювати внутрішні податкові бази, підвищувати ставки або поступово скасовувати існуючі податкові пільги. З іншого боку, зберігається застосування податкових пільг для домогосподарств, тимчасове зниження ПДВ або скорочення акцизів, пов'язаних із заходами з охорони довкілля.

Спостерігається тенденція впровадження у світі єдиних мінімальних рівнів ефективних податкових ставок для великих транснаціональних компаній. Так, 36 держав застосовує цю стратегію з 2024 року. Також дедалі частішим є використання податкових стимулів задля впровадження заходів кліматичних політик. Наприклад, використання системи ПДВ для заохочення переходу до низьковуглецевої економіки, зокрема шляхом зниження ставок оподаткування для електромобілів або встановлення нульових ставок для сонячних панелей.

¹ Tax Policy Reforms 2024. OECD and Selected Partner Economies. OECD. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/tax-policy-reforms-2024_c3686f5e-en

II. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЄС)

Майбутнє європейської конкурентоздатності (звіт Маріо Драгі)²

Видавець: Європейська Комісія.

Сфери: оборона, економіка, енергетика, дослідження, наука, безпека, космос, сталий розвиток, транспорт.

Ключові слова: конкурентоспроможність, чесна конкуренція, економічний і валютний союз, стратегічна автономія ЄС, економічна безпека, енергетика і Європа, сировина, штучний інтелект (ШІ), оборона, напівпровідники, космічна діяльність ЄС, зелений перехід.

Звіт за результатами дослідження колишнього президента Європейського центрального банку Маріо Драгі представлено у двох частинах: А «Стратегія конкурентоспроможності для Європи» та Б «Поглиблений аналіз і рекомендації». У звіті розкривається бачення майбутнього європейської конкурентоспроможності. Дослідження зосереджено на викликах 21-го століття, що спричиняють занепокоєння в Європі.

Попри попередні сприятливі умови (надійність «безпекової парасольки» США, стабільність світового порядку), які дозволяли ЄС ігнорувати зростаючу залежність від інших країн, стає очевидним, що глобальна парадигма, яка існувала до цього, зникає. Стратегії, побудовані на ній, потребують докорінних змін.

Маріо Драгі зазначає, що Європа значною мірою втратила можливості цифрової революції з інтернетом і пропустила підвищення продуктивності, яку вона принесла. Економічні показники ЄС у багатьох аспектах відстають від США. Для досягнення цілей цифровізації, декарбонізації економіки та підвищення обороноздатності частка інвестицій в Європі повинна зрости приблизно на 5 % ВВП – до рівня, що востаннє спостерігався в 1960–1970-х роках.

Водночас у дослідженні окреслено конкурентні переваги ЄС, які можуть стати основою для зміцнення його позицій у світі.

У першому документі (частина А «Стратегія конкурентоспроможності для Європи») визначаються напрями дій для відновлення сталого зростання ЄС та основні проблеми, які стоять на цьому шляху, а також пропонуються способи їх вирішення.

Першим і найважливішим напрямом є переорієнтація колективних зусиль ЄС на подолання інноваційного розриву зі США та Китаєм, особливо у сфері передових технологій. Проблема полягає не у відсутності талановитих дослідників, а в неспроможності перетворити інновації на комерційно успішні продукти. Водночас інноваційні компанії, які прагнуть масштабування в Європі,

² The future of European competitiveness - A competitiveness strategy for Europe. URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/Drighi%20A_The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf

на кожному етапі стикаються з непослідовними й обмежувальними регуляторними нормами.

Другим ключовим напрямом є створення спільного плану декарбонізації та забезпечення конкурентоспроможності. Нинішні ринкові правила ЄС обмежують можливості промисловості й домогосподарств у повному обсязі скористатися перевагами чистої енергії. На думку Маріо Драгі, без плану, що забезпечує передачу цих переваг кінцевим споживачам, ціни на енергоносії й надалі не стримуватимуть економічне зростання ЄС.

У другій частині звіту³ (частина Б «Поглиблений аналіз та рекомендації») викладено результати дослідження політики ЄС у ключових секторах (енергетики, критичних матеріалів, цифрових технологій (швидкісного інтернету, напівпровідників), енерговитратної промисловості, чистих технологій, автомобілебудування, оборони, космосу, фармакології, транспорту) та визначено першопричини послаблення позицій ЄС у них. Для кожного сектору визначаються пріоритетні пропозиції на коротко- та середньострокову перспективу.

Десять ідей для нової команди. Як ЄС може орієнтуватися в силовому політичному світі⁴

Видавець: Інститут Європейського Союзу з досліджень безпеки.

Сфери: оборона, зовнішня політика ЄС, глобалізація, урядування, безпека.

Ключові слова: Африка, Азія, РФ, Східне партнерство, Америка, Західні Балкани, Китай, Південно-Східна Азія, стратегічний форсайт, Україна, безпека та оборона, енергетика.

Інститут Європейського Союзу з досліджень безпеки (далі – Інститут) констатує, що нинішній підхід ЄС до зовнішньої політики був розроблений для мирного світу з розвиненими багатосторонніми зв'язками між державами. У світлі сучасних змін зовнішня політика ЄС потребує розвитку й адаптації, щоб залишатися ефективною. Інститут пропонує 10 шляхів реформування зовнішньої політики ЄС, які згруповано в три широкі категорії: нові способи мислення, роботи та діяльності.

Нові способи мислення: вихід за межі європейської політики сусідства; розробка нової східної політики; переоцінка відносин між ЄС і Китаєм.

Нові способи роботи: покладення на лідерів ЄС більшої відповідальності за захист європейців; підсилення статусу держави через поступову інтеграцію; розширення ЄС; співпраця зі зростаючими державами та мінілатералізм (цілеспрямовані й конкретні партнерства з окремими групами країн замість вкладень у широкі, але малоефективні багатосторонні формати).

³ The future of European competitiveness - In-depth analysis and recommendations. URL: https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/system/files/generated/document/en/Draghi%20_%20The%20future%20of%20European%20competitiveness_%20In-depth%20analysis%20and%20recommendations.pdf

⁴ Ten ideas for the new team. How the EU can navigate a power political world. European Union Institute for Security Studies (EUISS). URL: <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/document/10-ideas-new-team>

Нові способи діяльності: переосмислення спільної політики безпеки ЄС; навчання солдатів в Україні; захист Східної Європи; запобігання війні у Східній Азії.

Значну увагу в документі приділено Україні. Інститут констатує, що Пекін не має наміру стримувати Москву в її діях, які становлять найбільшу загрозу європейській безпеці за останні десятиліття. У зв'язку з цим ЄС має переоцінити свої відносини з Китаєм і створити єдиний фронт для надсилання чіткого сигналу.

Важливим аспектом є уникнення нереалістичних очікувань у цей вирішальний момент, коли ЄС повинен зосередитися на ефективній підтримці України та зміцненні партнерських відносин із союзниками, які поділяють його цілі. Інститут підкреслює, що жодне зовнішньополітичне питання не має більшого значення для європейської безпеки, ніж результат війни проти України.

Закриття «синіх циклів»: відповідальні та стійкі інновації у сфері води та океану⁵

Видавець: Дослідницька служба Європейського Парламенту, відділ наукового форсайту.

Сфери: політика ЄС у сфері водних ресурсів, циркулярна економіка, дослідження та інновації у сфері природокористування.

Ключові слова: інновації, водокористування, правове регулювання водокористування, блакитна економіка, циркулярна економіка, зелений курс ЄС.

У Звіті описується поточний стан і перспективи розвитку інновацій у сфері водних і морських ресурсів з акцентом на циркулярну економіку. Пропонуються способи підвищення рециркуляції та повторного використання води, зменшення обсягу стічних вод і скорочення забруднення. Аналізуються основні проблеми, зокрема наявні прогалини в інноваційних екосистемах, і визначаються можливі напрями розвитку технологій.

Звіт підкреслює значення впровадження цих інновацій на ринку для отримання економічних, екологічних і соціальних вигод у контексті зеленого курсу ЄС. Окремо наголошується на важливості відповідального управління водними ресурсами для сталого розвитку.

Картографування загроз миру та демократії в усьому світі: Нормандський індекс⁶

Видавець: Дослідницька служба Європейського Парламенту.

Тематика: мир, демократія, роль ЄС у підтримці миру та демократії, міжнародна співпраця.

⁵ Closing the blue loops: Responsible and sustainable innovation in the fields of water and ocean. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762845/EPRS_STU\(2024\)762845_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762845/EPRS_STU(2024)762845_EN.pdf)

⁶ Mapping threats to peace and democracy worldwide: Normandy Index 2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762368/EPRS_STU\(2024\)762368_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2024/762368/EPRS_STU(2024)762368_EN.pdf)

Ключові слова: демократія, мир, глобальна безпека, гібридні загрози, ЄС, Норманський індекс, геополітичне суперництво.

Дослідження підготовлено до всесвітнього Норманського форуму миру 2024 року. У дослідженні продемонстровано збільшення загроз миру та демократії у світі.

Нормандський індекс використовує підхід, розроблений відповідно до плану дій Європейського Союзу. Він визначає конфлікт і різні етапи, що між ідеальним миром і тотальною війною, як результат впливу факторів, пов'язаних з основними загрозами, які ЄС визначає у своїй стратегії зовнішніх дій. Згідно з Глобальною стратегією ЄС існує 11 основних загроз (тероризм, гібридні загрози, економічні кризи, зміна клімату, проблеми з енергетичною безпекою, насильницькі конфлікти, кіберзагрози, дезінформація, нестабільні держави, транскордонна злочинність, зброя масового знищення), які становлять основні поточні виклики миру та безпеці. Індекс враховує 9 із цих 11 загроз, надаючи їм однакову вагу при оцінці результатів для 138 країн, що входять до Організації Об'єднаних Націй (ООН) (при цьому 27 держав-членів ЄС враховуються як одна одиниця).

Дослідження розглядає війну Росії проти України як одну з головних причин зростання загроз миру та демократії у світі, особливу увагу приділено шляху України до членства в ЄС в умовах війни.

У рамках дослідження проведено короткий аналіз рівня захисту миру в 63 державах світу. Аналіз базується на даних 2023–2024 років, а порівняння з результатами попередніх років показало зростання викликів миру та демократії в досліджуваних державах.

Цінність Нормандського індексу полягає в його здатності визначати ключові загрози для кожної країни та регіону, що оцінюються. Це дозволяє розробити комплекс політичних заходів для підтримки миру та безпеки в конкретному регіоні.

Розвиток повноважень Європейського Парламенту⁷

Видавець: Дослідницька служба Європейського Парламенту.

Тематика: розвиток інституцій Європейського Союзу, Європейський Парламент.

Ключові слова: законодавча процедура, інституції ЄС, повноваження Європейського Парламенту.

У цьому дослідженні наведено огляд повноважень Європейського Парламенту (далі – ЄП) та їх розвитку з особливим акцентом на нових елементах, доданих під час його дев'ятого скликання. Як і для більшості парламентів, законодавча робота є основою діяльності ЄП. Однак, як показує ця публікація,

⁷ The evolving powers of the European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/762399/EPRS_IDA\(2024\)762399_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/762399/EPRS_IDA(2024)762399_EN.pdf)

це лише одна з багатьох його функцій. Окрім законотворчих повноважень, парламент здійснює бюджетні функції, контроль та розробку порядку денного. Згода парламенту необхідна перед тим, як будь-яка нова держава приєднається до ЄС, а також щодо договору про вихід, якщо держава вирішить вийти із Союзу.

У дослідженні наведено вибрані приклади того, як ЄП змінив життя громадян протягом свого дев'ятого законодавчого терміну. Приклади поділено на 6 сфер: законотворчість, бюджет, контроль за виконавчою владою, зовнішні зв'язки, конституційні справи та порядок денний.

Кризовий радар – посилення стійкості суспільства, політики та економіки через прогнозування криз⁸

Видавець: Офіс технологічної оцінки при Німецькому Бундестазі (ТАВ).

Тематика: сканування горизонту, форсайт, оцінка політики, стратегічне прогнозування, стійкість.

Ключові слова: кризовий радар, виявлення майбутніх ризиків, форсайт, стратегічне планування, запобігання кризам.

У Німеччині органи державної влади та численні інституції на різних рівнях залучені до раннього виявлення криз та ідентифікації пов'язаних із ними вразливостей. У цілому ця багаторівнева система виконує функцію кризового радара, де законодавча влада, зокрема Бундестаг, парламенти земель і Бундесрат, займають перший рівень, а інші органи державної влади несуть відповідальність відповідно до своєї предметної сфери.

У звіті представлені та проаналізовані міжнародні й національні системи раннього попередження, а також їх функціонування, сильні та слабкі сторони. Систематичний огляд майбутніх системних ризиків доповнюється аналізом стійкості двох критичних інфраструктурних областей: системи охорони здоров'я та транспортної системи, зокрема автомобільного й залізничного транспорту, кожна з яких є частиною системних ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. Виявлено слабкі місця та запропоновано підходи для підвищення стійкості. На основі загального аналізу виокремлено варіанти дій для покращення прогнозування криз і підвищення готовності в Німеччині, зокрема для посилення стійкості економіки та суспільства. Особливу увагу приділено питанням інтеграції раннього виявлення та попередження криз на рівні парламентської роботи німецького Бундестагу.

⁸ Krisenradar – Resilienz von Gesellschaft, Politik und Wirtschaft durch Krisenvorhersage stärken. Endbericht zum TA-Projekt. URL: <https://doi.org/10.5445/IR/1000171996>

III. ГРУПА СВІТОВОГО БАНКУ

Бідність, процвітання та планета: шляхи виходу з полікризи⁹

Видавець: Група Світового Банку.

Сфери: демографія, продовольство та харчування, здоров'я, бідність, ресурси.

Ключові слова: глобальне скорочення бідності, глобальний розрив у добробуті.

У звіті Групи Світового Банку оцінено глобальний прогрес у подоланні бідності після COVID-19 та досліджено шляхи виходу з поточної полікризи. Зазначено, що глобальна мета зменшення рівня крайньої бідності до 3 % до 2030 року наразі є недосяжною. Із поточними темпами її не буде досягнуто протягом наступних трьох десятиліть.

Основні тези звіту структуровано в розділах «Прогрес у досягненні цілей», «Шляхи руху вперед» та «Пріоритети», залежно від того, на якому етапі перебувають країни у досягненні взаємопов'язаних цілей подолання бідності.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

⁹ Poverty, Prosperity, and Planet Report: Pathways out of the polycrisis. URL: <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/document/poverty-prosperity-and-planet-report-pathways-out-polycrisis>